

- Рецензията е публикувана в сп. Българистика/Vulgarica, 2002, кн. 5, с. 101-103 -

- Марияна Витанова -

КРАТЪК РЕЧНИК НА ДИАЛЕКТНИТЕ ДУМИ

- Лучия Антонова-Василева, Славка Керемидчиева.
Издателство "Планета-3". София, 2001. -

Словното богатство на българските диалекти винаги е привличало вниманието на нашите книжовници и езиковеди. Диалектна лексика е включена в редица речници с тълковен или етимологичен характер - като се започне от "Речник на българския език" на Н. Геров през "Български тълковен речник (с оглед към народните говори)" (Т. I. С., 1951 г.) на Ст. Младенов, "Речник на редки, остарели и диалектни думи в литературата ни през XIX и XX век" (С., 1974 г., преиздаден през 1998 г.) на Ст. Илчев, А. Иванов, Анг. Димов, М. Павлова, "Речник на българския език" (С., Т. I, 1977 г. - Т. XI, 2001 г.), "Български етимологичен речник" (С., Т. I 1971 г. - Т. VI 2002 г.), "Учебен речник на непознати, чужди и остарели думи в българския език" (В. Търново, 1994 г.) на П. Радева, Н. Радева и др.

Колектив от езиковеди от Института за български език при БАН вече дълги години работи върху събирането и лексикографската обработка на езиков материал от всички области на българското езиково землище. Тъй като издаването на многотомен академичен речник, който да обхване цялостно диалектното лексикално богатство, изисква по-продължителен период от време, то издателство "Планета-3" се е заело със задачата да запълни съществуващата празнота в българската култура и представя на читателската аудитория "Кратък речник на диалектните думи" (С., 2001). Авторките Л. Антонова-Василева и Сл. Керемидчиева си поставят за цел да запознаят съвременния читател с онази част от лексикалното богатство на българските говори, която се среща най-често в художествената литература и фолклора, изучавани от ученици и студенти. В увода те споделят впечатлението си, че наличието на диалектни названия

затруднява съвременното младо поколение дори при четенето на приказките на Анг. Каралийчев, "Под игото" на Ив. Вазов или "Записки по българските въстания" на З. Стоянов. Необходимостта от "Кратък речник на диалектните думи" авторките мотивират и с факта, че в досега излезлите речници фолклорът е слабо застъпен, а съществува и известна неравномерност в представянето на говорите от различните краища на българското езиково землище.

Речникът съдържа повече от 6000 диалектни лексеми, които се срещат в произведенията на български творци, изучавани в средното училище - Д. Чинтулов, Хр. Ботев, Л. Каравелов, П. Р. Славейков, З. Стоянов, Ст. Михайловски, Т. Влайков, Ц. Гинчев, Ц. Церковски, П. Тодоров, П. К. Яворов, Ив. Вазов, П. П. Славейков, Д. Дебелянов, Г. Райчев, Г. Стаматов, К. Константинов, Й. Йовков, Ел. Пелин, Чудомир, А. Разцветников, Ем. Попдимитров, Ел. Багряна, Р. Босилек, Анг. Каралийчев, В. Ханчев, Д. Талев, Ем. Станев, Н. Хайтов, Й. Радичков, Б. Христов, Ек. Томова, В. Паспалеева, Вл. Даверов и др. Включени са и думи от фолклорни сборки и антологии, като е обърнато специално внимание на материалите от Родопите и Македония. В по-редки случаи са приведени и думи от издадени по-рано речници, което е указано в съответните речникови статии.

Независимо, че в заглавието речникът носи определението "кратък", той съдържа богат и интересен диалектен материал от номинативни, семантични и словообразователни диалектизми, представящи тематичното многообразие на диалектната лексика - *будин, буднѝж, брав, бѝдник, вѝрка̀м, вѝпѝр, вездѝн, вѝля, вес, вѝно-жѝто, вѝше, воднѝк, вѝлненик, грѝпал, драгѝвам, кит, кутрѝ, млин, мѝшне; бѝчка 'сѝд, в който се бие млякото', влѝк 'брана', вѝнѝ 'войска', дѝржѝва 'недвижим имот'; игрѝлец, игрѝлица, мрѝва, мрѝвек* и др. Включени са и названия на някои празници (*Пѝклади, Блѝговец, Божѝк, Васѝлѝца, Влѝсинден, Водѝци*) и на съзвездия (*Власѝѝ*).

Структурата на речниковите статии е организирана според възприетата лексикографска практика у нас при създаване на речници с тълковен характер, а за някои специфични диалектни

проблеми е ползван опитът на многотомния "Словарь русских народных говоров" (под гл. ред. на Ф. П. Филин). При многозначните думи, които имат и книжовни значения, са тълкувани само диалектните лексикосемантични варианти. Фонетичните облици са изброени в статията при основната форма, където е приведен и илюстративният материал. Между отделните фонетични варианти се правят препратки в случаите, когато са отдалечени по азбучен ред. Ако съществуват акцентни варианти, в заглавната дума са отбелязани две или повече ударени гласни.

Особено улеснение за читателите, които не са филолози, е нормализираният фонетичен вид на включените диалектни лексеми. Формите са предадени без диакритичните знаци, използвани за специфичните диалектни звукове.

Могат да бъдат отправени и някои критични бележки към отделни речникови статии. Така напр. местоимението *вес* (срв. стб. *вьсь*) неточно е определено като прилагателно (с. 41).

Съществителното *пòдзим* и наречието *пòдзим* (с. 185) са представени в една речникова статия, без дори да бъдат отделени с индекс 1 и 2. Посочва се значение 'есен, късна есен; през есента'. За учениците, които тепърва навлизат в правилата на българския език, не е съвсем ясно кое от посочените значения се отнася за наречието и кое за съществителното, а също и към кое от двете значения е илюстративният материал (*Като задухаха подзим ветровете, събираха се овчарите и отиваха да зимуват край Бяло море* - Н. Х.).

Независимо от направените бележки, речникът има своето място в българската култура. Макар и да не обхваща изцяло лексикалното богатство на българските говори, с разнообразния и интересен материал, поднесен професионално от специалисти диалектолози, "Кратък речник на диалектните думи" е полезен не само за учащите се, но и за научните среди, както и за по-широката културна общественост.

Марияна Витанова